

Bulletin european

Anul VI, N. 63

Decembrie 1979

Noi Tracii

Fondator: Prof.Dr. Iosif Constantin Drăgan

Cuvânt introductiv la al doilea Simpozion Internațional de Tracologie

de Prof. J.C. DRĂGAN

Doamnelor și domnilor,

Iată-ne din nou împreună, mai numeroși decât data trecută și poate mai siguri de șansele de reușită ale inițiativei noastre. Fundația Europeană Drăgan e fericită și onorată de a vă putea primi la Roma, aproape de acest monument - Columna lui Traian - care evocă unul din episoadele cele mai dramatice din istoria Tracilor.

Se împlinesc doi ani de când am avut plăcerea să deschid lucrările primului Simpozion Internațional de Tracologie, organizat de fundația noastră. Acel Simpozion nu izvoră din dorința de a lansa o idee la întâmplare, care să trezească pentru moment curiozitatea spiritelor nedogmatice și excentrice, dar condamnată să dispară la orizont ca o stea căzătoare, ci era o inițiativă menită să dea naștere unei tradiții.

Suntem bucuroși să constatăm azi că modestul nostru debut a avut loc sub auspicii favorabile; cum am putea interpreta altfel prezența la lucrările de azi a atâtor personalități eminente și sprijinul acordat pentru organizarea acestui simpozion de către foruri și instituții de înalt prestigiu ca Academia bulgară de științe, Academia României, Academia de Științe Politice și Sociale a României, Universitatea din Florența și Ministerul

Bunurilor Culturale din Italia. Dacă această tradiție de reuniuni bienale, susținută și întărită prin publicarea "Actelor" și a altor lucrări științifice, periodice sau nu, se va dovedi o tradiție utilă, dacă ea va contribui la dezvoltarea studiilor de tracologie și la difuzarea rezultatelor ei, suscitând interesul pentru această disciplină atât de interesantă și pasionantă, dar atât de puțin cunoscută de marele public, meritul principal este al nucleului de tracologi, reuniți în această sală, în noiembrie 1977 - aproape toți sunt și astăzi aici - și dumneavoastră tuturor, care ați răspuns invitației Fundației Europene Drăgan. Dumneavoastră, prin contribuția la lucrările de azi veți oferi substanța concretă formelor ideale pe care noi am avut ambiția să le schișăm.

Vă mulțumesc cu căldură că ați avut încredere în inițiativa noastră, care are cel puțin meritul de a fi unică în acest domeniu atât de delicat al tracologiei, care a oferit material de discuție pentru două congrese internaționale. Vă exprim încă de la început recunoștința pentru că ne-ați încurajat în urmărirea țelurilor noastre.

Ingăduiți-mi să interpretez prezența dumneavoastră în această sală nu numai ca o expresie a interesului îngust pentru tracologie, ci mai ales ca o dovadă de atașament la cauza cooperării științifice la nivel european deasupra diversității naționale și social-politice. Într-adevăr, invitații noștri sunt membri ai Academiei, profesori universitari, colaboratori ai Institutelor de cercetare și Muzeelor din Bulgaria, Spania, Grecia, Italia, România și Suedia.

Dacă ne ocupăm de un trecut foarte îndepărtat, de săpături arheologice, de preistoria limbilor și etnogeneza în Europa, n-o facem din lipsă de interes și din lașitate în fața responsabilității pe care Știința o are pentru marile probleme apăsătoare care preocupă omenirea în prezent, ci dimpotrivă, pentru că privim cu luciditate și curaj acest prezent și vrem să contribuim la făurirea unui viitor mai puțin sumbru decât ne apare astăzi.

Desigur, tracologia este o disciplină în curs de formare având un obiect bazat pe ipoteze uneori contradictorii, dar are poate meritul de a *fi reușit să reînvie indicii și mărturiile unei unități etnice, lingvistice și culturale în general, între strămoșii națiunilor Europei*. Căutarea pasionată a Adevărului, care apropie pe toți oamenii de știință demni de acest nume și reprezintă premisa colaborării lor internaționale, este o activitate care duce prin ea însăși la unitate; cu atât mai mult e destinată să *servească cauza unității o știință care se ocupă tocmai de căutarea unor numitor comuni ai culturii și civilizației europene* pe un teritoriu extrem de întins ce depășește frontierele continentului nostru.

La închiderea primului Simpozion Internațional de Tracologie, s-a constituit un Comitet Internațional de inițiativă care a asigurat continuitatea muncii noastre între cele două manifestări și a pregătit Simpozionul de azi. Din comitet fac parte prof. V. Gheorghiev, Alf Lombard, C. Mastrelli, C. Poghirc, S. Stati, eu și d. E. Davanzo ca secretar.

Suntem bucuroși că am putut publica destul de repede un volum de "Acte", care judecând după ecourile ce ne-au parvenit, a fost bine primit de critica autorizată. În aceeași perioadă am pregătit apariția

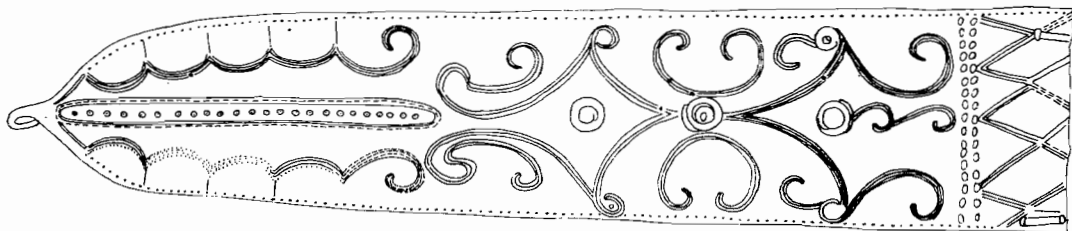
unei reviste internaționale “*Ponto-Baltica*” (care se alătură buletinului lunar “*Noi Tracii*”, ce apare cu regularitate de șase ani). În programul revistei “*Ponto-Baltica*” tracologia ocupă o poziție privilegiată. S-a constituit un comitet internațional de înalt patronaj științific și un comitet de redacție național (italian), iar prof. Mastrelli a acceptat să fie redactorul responsabil al acestei noi reviste. În 1980 va apărea primul număr, sub îngrijirea editurii Fundației Europene Drăgan, în legătură cu care vă anunț că a scos de curând de sub tipar o nouă carte a profesorului Vladimir Gheorghiev despre Etrusci, autor pe care îl consider un prieten al Fundației și unul dintre cei mai dinamici partizani ai inițiativelor noastre tracologice.

Simpozionul din acest an se va distinge în primul loc prin deplasarea centrului atenției noastre către Europa occidentală, fără a omite Grecia și peninsula Haemus. Nu ne vom limita, așa cum am făcut în 1977, la probleme lingvistice, ci ne propunem să discutăm despre preistoria și istoria politică și militară a Tracilor, despre relațiile cu popoarele cu care Tracii au venit în contact, despre cultura, arta și religia lor. Lingvistica nu va fi neglijată - conceptul însuși de “*limbă tracă*” și poziția acestui idiom în sânul familiei euro-indiene vor face obiectul unei ședințe, în care prof. Lombard va prezenta o comunicare despre o *limbă latină, care continuă în același timp traca* vorbită în regiunile Dunării de jos; e vorba evident de *română*, limba unui popor care a apărut dintotdeauna porțile orientale ale Europei, dar care a fost mereu legat într-un fel sau altul de Europa occidentală.

Bogăția și varietatea, complexitatea și originalitatea comunicărilor propuse, rezultă din programul Simpozionului. La orice congres sau colocviu, în orice domeniu, e foarte important ca aceeași problemă să fie văzută și discutată sub diverse perspective și să se susțină păreri aparent sau realmente contradictorii în legătură cu același subiect. În cazul particular al tracologiei, natura interdisciplinară a cercetărilor e dictată de trăsăturile specifice ale obiectului său. Istoria studiilor tracologice, mai cu seamă înainte de cele două congrese internaționale, care au marcat începutul unei noi ere sugerează că spiritul polemic este inevitabil. Tradiția pe care Fundația Europeană Drăgan, prin modesta sa operă, crede că a inaugurat-o contrazice această impresie mai mult sau mai puțin justificată, fiindcă ea e subordonată unei sarcini unificatoare și pacifice prin excelență. În loc să subliniem diferențele și opozițiile vrem să promovăm *Metoda convergențelor, să găsim și să studiem ceea ce este asemănător, analog, complementar*, cu alte cuvinte *să găsim numitori comuni, materiali și culturali*. Dacă ni se va reproșa că ne expunem astfel riscului de a exagera, noi răspundem că preferăm să greșim exagerând factorii comuni, în speță elementele care îi apropiau pe Tracii din patria lor primitivă, de Tracii care, în valuri succesive și la date și în circumstanțe ce rămân a fi precizate, au ocupat teritorii din ce în ce mai depărtate și au luat nume ce ascund astăzi la prima vedere originea lor comună. Într-adevăr se pare că distanțele nu înfricoșau această națiune îndrăzneată, întreprinzătoare, foarte dotată în privința expedițiilor spre tărâmurii îndepărtate: ne referim, de exemplu, la peninsula Iberică, către care au emigrat împinși de necesități economice mai de grabă decât din plăcerea aventurii.

În acest spirit de înțelegere totală și colaborare senină a avut loc primul Simpozion Internațional de Tracologie. Suntem convinși că același spirit va conduce și lucrările care încep în acest moment și că bilanțul întâlnirii de față va fi pozitiv. Fundația Europeană Drăgan așteaptă cu nerăbdare aceste rezultate, din motive ușor de înțeles. Voi menționa doar unul singur pe care îl veți judeca poate egoist: ambiția de a ne prezenta la cel de al III-lea Congres Internațional de Tracologie, care va avea loc la Viena în 1980, cu un al doilea volum de "Acte", mai bogat în substanță și în pagini ca primul. Înainte de a închide lucrările noastre va trebui să ne gândim la o temă pentru cel de al treilea Simpozion Internațional de Tracologie, care va avea loc probabil la sediul nostru principal de la Palma de Majorca.

Urându-vă tuturor bun venit, declar deschis al doilea Simpozion Internațional de Tracologie.

O MANIFESTARE ȘTIINȚIFICĂ DE MARE PRESTIGIU

de Y. GIULEA

În seara zilei de 12 noiembrie 1979 au început la Roma, în eleganta sală de festivități a Fundației Europene Drăgan, lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de Tracologie organizat de această Fundație. Personalitățile științifice și culturale, numerosul public aflat în sală au arătat de la început că e vorba de o manifestare importantă, care se bucură de o largă apreciere.

Lucrările Simpozionului au fost deschise de Președintele Fundației, prof. J.C. Drăgan, care a rostit alocuțiunea inaugurală (vezi textul reprodus mai sus). După aceea au luat cuvântul pentru a sublinia însemnătatea Simpozionului și a ura succes lucrărilor sale, domnia *VI. Gheorghiev* din partea Academiei bulgare de științe, *Emil Condurachi*, membru al Academiei R. S. R. și secretar general al Asociației de studii sud-est europene, *Michel Sakellariou*, profesor la Universitatea din Ialonic, *C.A. Mastrelli*, directorul Institutu-

lui de lingvistică al Universității din Florența (din partea acestei universități, ca și a Academiei "La Colombaria" din Florența), și *Pelossi*, ca reprezentant al ministrului italian al Instrucțiunii Publice *S. Valitutti*, care a fost împiedicat în ultimul moment să participe la lucrările Simpozionului. Printre telegramele trimise de diverse personalități și instituții italiene era și aceea semnată de d. *Ariosto*, ministrul bunurilor culturale.

După încheierea acestei părți festive, s-a trecut la lucrările propriu-zise; raportul principal a fost prezentat de acad. *Emil Condurachi*; domnia sa a trasat un tablou general al studiilor de tracologie, care cunosc în momentul de față o perioadă de neobișnuit avânt. Interesul pentru această știință crește nu numai în România și Bulgaria - unde tracologia este, ca să spunem așa, la ea acasă de mult timp - dar și în alte țări. Ce poate fi mai edificator în această privință decât faptul că cel de-al III-lea Congres Internațional de

Tracologie se va ține anul viitor la Viena? Tema Simpozionului de față - "Tracii în Europa occidentală" - e de natură să mărească și în Italia interesul pentru tracologie, atât de legată, prin problematica etruscologiei, de preocupările culturale tradiționale ale acestei țări. D. Condūrachi s-a referit apoi la importanța primului stat trac centralizat, creat în ținuturile Dunării de jos, de la întemeierea căruia vom sărbători anul viitor 2050 de ani. Marile deplasări de populație plecate în preistorie spre Apus, contactele și interferențele dintre civilizații și culturi diferite în sud-estul Europei sunt studiate de știința de azi cu mai multă pasiune decât altădată și au devenit teme propuse de UNESCO pentru diferite manifestări științifice mondiale. Despre aceste chestiuni, ce interesează îndeaproape și pe cercetătorii specializați în tracologie, se va discuta în august 1980 la București, cu prilejul Congresului mondial de istorie.

În încheierea primei zile a lucrărilor Simpozionului președintele Fundației Europene Drăgan a oferit participanților un cocktail.

Desigur, în spațiul limitat al unei cronici nu putem cuprinde întreaga varietate și bogăție de idei, informații și comentarii cuprinse în numeroasele comunicări prezentate și în discuțiile ce le-au urmat. Ne vom mărgini deci la o relatare sumară, anunțând totodată pe cititorii noștri că, așa cum am procedat și cu prilejul primului Simpozion, vom publica în Buletinul nostru textul tradus în limba română al mai multor comunicări. Textul integral al tuturor comunicărilor prezentate, al celor care, din diferite motive, n-au putut fi prezentate, precum și al discuțiilor vor fi tipărite într-un volum de "Acte"

a cărui apariție este anunțată pentru primăvara anului viitor, în preajma deschiderii celui de-al III-lea Congres internațional de Tracologie.

Una din problemele intens dezbătute a fost a *Pelasgilor*. Cine au fost Pelasgii? Corespund ei într-adevăr unei realități istorice? Ce valoare are azi opera monumentală a lui Nicolae Densusianu "Dacia preistorică"? Ce relații putem presupune că au existat între Pelasgi și Traci sau nu cumva e vorba de o ramură a Tracilor? Putem menționa în această ordine de idei comunicările domnilor Vl. Gheorghiev (*Traci, Pelasgi, Aheeni, Ionieni, Doriene și relațiile dintre ei*), Sakellariou (*Tracii în legătură cu Pelasgii și cu anumite etnii grecești*), Braccesi (*Problemele tradiției pelasgice în nordul Mării Adriatice*) și Radu Vulpe (*Traci și Pelasgi*).

Spre deosebire de Simpozionul din 1977, cel de anul acesta nu s-a limitat la lingvistică; astfel, un loc însemnat l-au ocupat comunicările de arheologie. Relațiile dintre Traci și Greci au fost evocate de d. Irimia (*Relațiile Geto-Dacilor cu coloniile grecești de pe coasta Lobrogei*) și în expunerea prof. Adameșteanu, care a înfățișat rezultatele campaniilor sale arheologice de notorietate mondială din Magna Graecia. Tot de arheologie, dar limitată la leagănul civilizației trace, s-au ocupat profesorii Petrescu-Dâmbovița (*Metallurgia bronzului la Traci, în spațiul carpatoponto-danubian*) și Deler (*Monumentele megalitice din Bulgaria*).

Istoria politică a Tracilor dunăreni aflați la apogeul dezvoltării lor dinaintea cuceririi romane a constituit obiectul comunicării acad. Condurachi (*Acțiunile militare și politice ale lui Burebista și Decebal în lumea tracă de la sudul Dunării*).

Mai puțină atenție s-a dat în schimb aspectelor - prevăzute în tematica Simpozionului - privitoare la religia și în general la spiritualitatea Tracilor (vezi totuși în această direcție comunicarea lui Alexandru Vulpe), iar unii participanți au sugerat ca tocmai aceasta să fie tema centrală a celui de-al III-lea Simpozion Internațional de Tracologie, pe care Fundația Europeană Drăgan intenționează să-l organizeze la Palma de Majorca în 1981.

Spațiul trac - expresie creată de prof. J.C. Drăgan - e un vast teritoriu pe care Tracii l-au ocupat prin emigrări în valuri succesive (vezi în acest sens comunicarea prof. Popov intitulată *Diaspora Tracilor*) și care cuprinde

și o regiune destul de întinsă din Peninsula iberică, așa cum a demonstrat în comunicarea sa prof. J.C. Drăgan. Această interpretare a unor evenimente și migrații din preistorie e destul de puțin cunoscută de specialiști, care în general nu considerau că Tracii s-au întins până la "sfârșitul lumii" cunoscute în antichitate. Problema a fost tratată cu argumente convingătoare în comunicarea d-lui Drăgan *Tartessos, un oraș trac din Iberia*: Ramura Tracilor pe care domnia sa i-a numit "Traco-Etrusci" au pornit într-acolo pe mare, iar altă ramură, "Traco-Ilirii" pe uscat, străbătând Europa. După cât se pare, tribul traco-ilor numit *Tartessi* (și de către Romani *Turdetani*) s-a stabilit în valea Guadalquivirului în sec. al XIII-lea î. e. n. și a întemeiat acolo orașul *Tartessos*. Traco-Ilirii au adus în Iberia o cultură superioară, au dezvoltat producția și comerțul metalelor; statul creat de ei era o monarhie. Izvoarele antice, istorice și mitologice, au păstrat o amintire strălucită a acestui regat. Istoria cetății *Tartessos* a pasionat pe mulți cercetători (unul din numele cele mai cunoscute e acela al lui Schulten) și nu de mult i s-a consacrat în Spania un congres științific. D. Drăgan a vorbit pe larg despre o descoperire făcută recent, de natură să arunce o lumină încă mai favorabilă asupra acestei ramuri îndepărtate a Tracilor: un cercetător american a arătat că *Turdetani*, care străbăteau Mediterana și oceanul Atlantic pe corăbiile lor de mari dimensiuni, au ajuns în călătoriile lor până pe coastele Americii de Nord. Evenimentul trebuie plasat în Epoca de bronz. Mărturia decisivă este o inscripție descoperită de mult, dar care abia acum a primit interpretarea justă.

Printre comunicările de lingvistică, vom

aminti în primul rând pe aceea a prof. Pisani care a propus o nouă încercare de descifrare a faimoasei inscripții de pe inelul de la Iezero-vo. Franco Crevatin, de la universitatea din Trieste, vorbind despre *Balcani și preistoria lingvistică*, a tratat chestiuni metodologice de maximă importanță, cum ar fi aceea a reconstrucției protolimbii euro-indiene, de care depinde însăși imaginea pe care ne-o facem despre înrudirea dintre limbile euro-indiene. După cum se știe conceptul de "euro-indiană" (după expresia introdusă de prof. J.C. Drăgan), "indo-germană" sau, cum i se spune de obicei "indo-europeană" a dat loc la multe discuții și specialiștii sunt încă departe de a fi ajuns la un acord. Aspectul acesta a reieșit și din discuțiile suscitade de comunicarea amintită, ca și din alte discuții ce au avut loc în cele trei zile ale Simpozionului roman.

Suntem obișnuiți să citim în lucrări de specialitate că nu dispunem de texte în limba tracă și că aceasta ne este cunoscută numai din câteva modeste resturi (cuvintele "de substrat" din română; albaneză); se uită în felul acesta că dispunem ca sursă de informație de *limba română*, care e desigur o continuare a latinei orientale, dar e în același timp rezultatul transiterii neîntrerupte a vorbirii Geto-Dacilor. O amplă expunere consacrată limbii noastre a prezentat unul din cei mai mari specialiști străini în studiul limbii române, Alf Lombard: *Poziția limbii române între Orient și Occident, în trecut și azi*. Autorul s-a ocupat numai de latinitatea românei și de rolul influenței slave, ca și de procesul de "reromanizare". Expunerea a fost urmată de vii discuții privind mai ales importanța ce trebuie atribuită influenței slave, pe care mulți au supraestimat-o, ca și în legătură cu problema "substratului" (termenul însuși necesită o discuție).

În ședința de închidere, după concluzii (prezentate de acad. Condurachi) s-a discutat și acceptat propunerea d-lui Drăgan ca al III-lea Simpozion Internațional de tracologie să aibă loc în 1981 la Palma de Majorca, unde e sediul principal al Fundației Europene Drăgan; a fost desemnat un comitet restrâns de specialiști ce urmează a fixa tema.

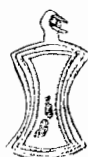
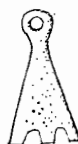
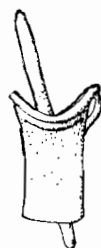
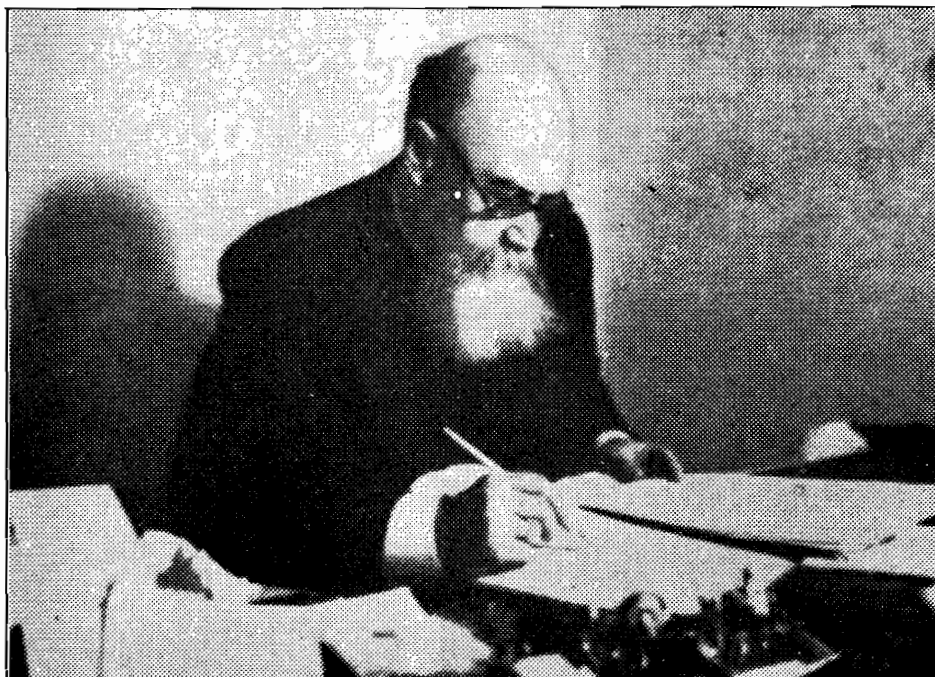
Simpozionul roman a reprezentat un incontestabil succes, prin varietatea și bogăția contribuțiilor prezentate; trebuie de asemenea subliniat spiritul de cordialitate și buna organizare ce s-au făcut simțite tot timpul.

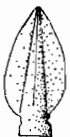
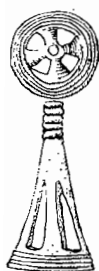
NICOLAE IORGA SI IDEEA TRACO-GETO-DACA

de VASILE VETIȘANU

Creația lui Nicolae Iorga, uimitoare prin vastitatea temelor cuprinse și prin adâncimea de gând răsfrânte asupra lor, se înscrie în marele tezaur al spiritualității românești, dar și al umanității. Alături de un Cantemir, care scria despre “Dachii cei vechi”, de un Eminescu, care-l numea pe Zamolxe “sămânță de lumină”, de un Hasdeu “galvanicul înviitor al Dacilor”, cum i s-a spus, sau de un Blaga, în veacul nostru, stăpânit de filosofia “spațiului mioritic”, ancestral, Iorga reprezintă inimitabilul model al culturii autohtone, “Invățătorul cel Mare al Neamului” său, căruia i-a căutat și dezvăluit cea mai de preț moștenire, “moștenirea tracă”.

S-a spus, și nu fără de teme, de către Mircea Eliade, că

“Iorga este o civilizație”. Intr-adevăr, simpla curiozitate, fie și de suprafață, de a-i cunoaște opera derutează și pe specialist. Pentru a putea pătrunde în temeiurile de adâncime ale acestei opere se cere o anume consonanță de suflet, de structură, menită să desmărginească ființa noastră subiectivă, pentru a se obișnui cu țările trăirii ce dau durată eternă clipei omenești trecătoare. Mai e ceva care se cere înțeles, pătruns, și anume faptul că Iorga a fost un iluminat al pământului și al neamului său, covârșit de puterile creatoare ale geniului anonim, care-l ocroteau, parcă, de rosturile obârșiilor, încât întreaga sa operă nu pare să fie și nu este decât un reflex al acestor elemente sufletești primordiale. Cu acest statornic gând al primordialității și străvechimei Românilor în istoria romanității vorbea Iorga despre o “Europă tragică”, stăpânită și dirijată de ideea traco-geto-dacă, în felul ei de a fi, în motive de viață, în mitologie, etc.

Ne vom ocupa în cele ce urmează de interesul științific al celui mai mare istoric român, N. Iorga, pentru fenomenul geto-dac și rezonanța lui în istoria culturii omenești. Motivăm intenția noastră și prin dorința de a învinge mărginirile unora și scepticismul altora, unii chiar istorici de profesie, care nu se mai pot desprinde de frazele elaborate la “catedră”, în timp ce prudența excesivă, de cealaltă parte, duce la indiferentism și inerție față de propria noastră istorie veche. Această istorie, cum arată de aproape trei decenii marele Român, prof. dr. Josif Constantin Drăgan, nu începe cu benefica sinteză daco-romană, ci de mai demult. Acest adevăr trebuie mereu repetat și consolidat în fondul nostru apercceptiv pentru a învinge orgoliile deșarte ale aceluia care ne consideră fără părinți și fără strămoși. Acest adevăr răzbate la lumină din aproape toate scrierile marelui Iorga, până în cea zi cumplită de 27 noiembrie 1940, când o mână ucigașă l-a răpit dintre noi.

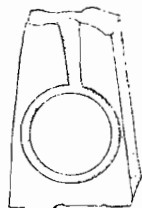
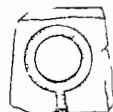
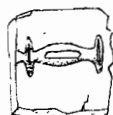
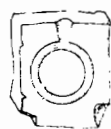
N. Iorga s-a aplecat cu osârdie de cronicar modern asupra oamenilor și pământului Daciei celei vechi, convins că trebuie să înaintăm cu îndrăzneală spre începuturi. Veacuri de cercetare au stăruit mai mult asupra romanității și latinității, ca realități bine definite în spațiul vieții noastre istorice. Dar lumea de dinaintea acestei latinități și romanități nu putea rămâne necunoscută și nici uitată. Destinul a vrut ca Iorga să despice o cale a sa în lumea Geto-Dacilor, deși începuturile activității sale de istoric aveau în vedere alte probleme. O spune el însuși cu aceste cuvinte: “Trimes, la 1890, în străinătate pentru studii de grecește, schimbate apoi cu cele de istorie universală, am întrebuițat o parte din tinerețea mea la cercetări care nu priveau de-a dreptul țările noastre. De acolo au ieșit *Philippe de Mézieres*, *Thomas III de Saluces* și *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV-e siècle*. Dar, scrie el mai departe, în timpul șederii la Paris încă, nu m-am putut înfrâna de la o curiozitate în care se amesteca și o

caldă iubire fiască, în ce privește viața poporului nostru însuși... Am căutat un principiu de unitate românească”.

Acest moment a fost pentru Iorga revelator. Căutând strămoșii înainte de Romani și străvechile culturi ale Europei, cu care își deschide volumul I din *Istoria Românilor*, el spune răspicat:

“Am afirmat-o acum peste douăzeci de ani, întemeind Institutul pentru Studiul Sud-Estului European, că din punctul nostru de vedere va trebui să se țină seamă tot mai mult de noile unități teritoriale în această regiune a Sud-Estului Europei, în care delimitările noastre pătate de sânge lasă urme așa de neînsemnate și trecătoare, de marea unitate de rasă a strămoșilor comuni, Traci și Iliri (subl. ns.), mai vii de cum s-ar crede, de împuternicirea îndărătnică a acelor forme politice și sociale care, pentru că au fost numite, în cursul veacurilor grecești, bulgărești, sârbești, românești, turcești, nu sunt pentru aceasta mai puțin comune, de caracterul comun al tuturor marilor înrâuriri, apusene, răsăritene, nordice, de rase, de stăpânire, de religie, ce au suferit”.

Ideile acestea erau publicate la începutul acestui veac de către același Iorga, în “Bulletin de l’Institut pour l’étude de l’Europe sud-orientale..” apoi susținute de către el în lecțiile de la Collège de France, considerând că: “Pentru istoria Românilor trebuie să se înceapă de la aceste *străvechi sinteze* (subl. ns.). Il amintea pe Pârvan care a lucrat în această direcție dezvoltând ideea traco-geto-dacă, în perspectiva unui imens material arheologic, în *Getica* (1926). Istoria avea și ea cuvântul ei, ceea ce-l determină pe Iorga, încrezător, să spună pentru generații întregi, având înaintea sa imaginea spațiului tracic, spațiul românesc, că: “Înainte de noi n-a fost nimeni acolo. Sau dacă a fost cineva, au fost strămoșii noștri legitimi și numai ai noștri, de la Tracii cei vechi, Geți și Daci, până la Romani, care ne-au dat graiul, fără să distrugă însă rădăcinile milenare ale rasei tracice în aceste regiuni”.

(va urma)

Résumé

C'est la première partie d'une étude concernant les opinions de Nicolae Iorga sur «l'hérédité thrace» Le grand historien roumain, créateur de l'Institut pour l'étude du sud-est européen, avait parlé de «la grande unité raciale de nos ancêtres communs, les Thraces et les Illyres» et insisté sur la nécessité que l'étude de l'histoire des Roumains commence par celle des «synthèses très anciennes» de la civilisation du Bas-Danube, qui était sans doute thrace. A propos de la conquête romaine, Iorga disait qu'elle avait donné aux Roumains leur langue, mais n'avait pas réussi à détruire «les racines millénaires de la race thrace dans ces régions».

Toposul getic din scrierile lui IULIAN APOSTATUL

de MIRELA ŞAIM

Asemeni lui Alexandru, a cărui existență reală pare doar un pretext pentru o imensă literatură, figura împăratului roman Iulian - supranumit Apostatul - fascinează imaginația, continuând să fie o "constelație a istoriei". Ca și Alexandru, Iulian - nepotul lui Constantin cel Mare - a fost menit unui destin de excepție și, asemeni lui Marc Aureliu, a meditat profund asupra versurilor, căutând să le imprime un sens. Tânăr și superb cuceritor ca Alexandru, filosof ca Marc Aureliu, Iulian, ultimul împărat din seminția Flavienilor, a trecut în legendă și a devenit personajul unor opere literare atât de diverse cum sunt piesele lui Lorenzo de Medici și Ibsen, romanele lui Merejkovski și Gore Vidal, biografiile lui J. Bidez și Benoist Mechin.

Flavius Claudius Iulianus și-a dorit să fie retor și filosof, dar în cele din urmă a îmbrăcat purpura imperială. Cu toate acestea și-a urmat vocația și, într-un timp foarte scurt, a scris o operă impresionantă prin dimensiuni și varietate: epistole, panegirice, satire. Operă în care revine de câteva ori menționarea *Geților*:

Astfel, în cea mai cunoscută dintre scrierile sale, intitulată *Cezarii*, împăratul Iulian își închipuie o întrecere între împărații romani predecesori cu participarea unor eroi greci. Traian "încărcat de trofeele Geților și Parților", se mândrește cu faptul că i-a supus pe Geți - "neamul cel mai războinic, mai puțin de temut prin forța corpului cât prin curajul pe care li-l inspiră doctrina lui Zamolxis. Acest filosof pe care-l onorează ca pe un zeu i-a învățat că moartea nu este nimicire, ci doar o schimbare de locuință, așa încât ei înfruntă moartea mai ușor decât o plecare în călătorie". Se recunosc ușor în aceste rânduri binecunoscutele cuvinte ale lui Herodot despre Geții "care se cred nemuritori". Ca scriitor Iulian Apostatul a fost lipsit de originalitate, străduindu-se să imite în scrierile sale modele ilustre, urmând astfel estetica imitativă a timpului său, care acorda o mare prețuire virtuozității formale în tratarea topicii consacrate. De aceea apariția unui *motiv getic* în operele împăratului filosof este semnificativă, fiind dovada creerii în literatura și istoriografia elenistică a unui *topos* (loc comun) geto-dacic, la care autorii apelează în mod stereotip.

Acest topos getic, de filieră greacă, se conturează în opera lui Iulian Apostatul în dimensiuni tradiționale diverse. Astfel, tot în *Cezarii* Traian declara că a fixat limitele naturale ale Imperiului Roman la Istru (Dunăre) și Eufrat, frază care devine un leitmotiv al descrierilor Imperiului. Tot despre supunerea Geților vorbește împăratul Iulian și în *Elogiul lui Constantin*, unde, făcând elogiul lui Constantin II, autorul spune: “supunându-i pe Geți prin forța armelor, el obține o pace durabilă cu aceștia”.

Împăratul Iulian, care iubea cu pasiune cultura Greciei - patria filosofiei - dorea să-și descopere o inexistentă ascendență greacă. Din această dorință aprigă a sa au izvorât următoarele rânduri: “Căci noi, locuitori ai Traciei și Ioniei, noi suntem Greci de origină” (*Elogiul împărătesei Eusebia*). De aceea, el atribuie în continuare “celor mai viteji dintre Traci” admirabilele virtuți elene, scriindu-i prietenului său Salustiu: “...nu te vei duce doar în Iliria, ci și în *Tracia*, la Grecii de pe litoral. *Născut și crescut pe acele tărâmurii, sunt pătruns de o vie iubire pentru oamenii, locurile și orașele de acolo*”.

În aceeași epistolă *Către Salustiu, de rămas bun*, Iulian reia toposul Zamolxis, făcând o trimitere la dialogul *Charmides* al lui Platon, pentru a-și zugrăvi durerea despărțirii: “La ce remediu să recurg pentru a-mi liniști sufletul? Să imit oare celebrul discurs al lui Zamolxis și incantațiile Traciei pe care Socrate le-a adus la Atena...?” (aluzie la incantațiile cu ajutorul cărora, potrivit lui Platon, Tracii lui Zamolxis știau să calmeze durerile de cap).

Tocmai pentru că scrierile Împăratului Iulian au un puternic caracter convențional, retoric-imitativ, modul în care textele sale conturează toposul getic și figura de filosof a lui Zamolxis este semnificativ pentru configurația unei bogate tradiții literare care preia stereotip acest motiv. Denigrat de scrierile patristice din cauza apostazei, Iulian a devenit o figură tenebroasă și demonică a legendelor hagiografice medievale. Cu toate acestea, operele sale, mai ales *Cezarii*, au fost citite și au circulat în numeroase manuscrise. Iar acea filieră a patristicii care s-a străduit să recupereze scrierile păgânismului târziu, l-a prețuit pe Iulian Apostatul ca pe un important reprezentant al retoricii, preluând - în diverse contexte - toposul getic.

Résumé

Dans son oeuvre la plus connue «Les Césars», l'empereur Julien l'Apostate mentionne plusieurs fois les Gètes et reproduit l'opinion d'Hérodote selon laquelle les Gètes étaient la nation la plus guerrière et la plus redoutable par le courage qui leur était inspiré par la religion. Julien fut un écrivain complètement dénué d'originalité, par conséquent la présence d'un motif gétique dans ses écrits est très significative; il y avait donc dans la littérature et l'historiographie hellénistique un véritable *topos* (lieu commun) géto-dace.

LIMBA DACILOR

de Mircea Mihai Rădulescu

III

De curând am fost întrebat de un coleg, eminent cardiolog, dacă nu e totuși adevărat că Romanii se puteau înțelege direct, fără interpret, cu Dacii, dacă limba Dacilor nu era, cumva, tot latina. Deși nu toți medicii trebuie să se ocupe cu cercetări dacologice, cred că e necesar să cunoască realitățile originii noastre daco-latine. De aceea mă voi strădui, în cele ce urmează, să lămuresc problema pusă de colegul meu.

În 1867 a apărut la Sibiu broșura lui Martin Samuel Möckesch “Dovezi despre originea celtică a Valahilor sau Românilor, în deosebi a celor ce locuiesc în marele ducat al Transilvaniei”. Este o încercare de dovedire a originii celte a Românilor, de către un necunoscător al gramaticii istorice și comparate, bazată pe asemănări de sunete și mai ales pe faptul că autorul nu regăsește în română decât o mie de cuvinte latine din cele 40.000 ale dicționarului lui Georges (din 1837). Deși Möckesch e convins de prezența din vechime a Românilor în Transilvania (atestați acolo la 1027, după Lupus Protospatha), deși remarcă unele asemănări ale obiceiurilor de înmormântare ale Romanilor și Românilor, el susține totuși, fără vreo fundamentare cât de sumară, că româna are cuvinte de la Sarmati, de la Iliri (1000!) și de la Germanici (650!) și compară fără ezitare numele localităților *Bran* cu cel al tribului celt *branovices*, *Tăureni* cu *taurisci*, *Vâlcani* cu *volcae* și merele *batule* cu *betulla* “gallica haec arbor” după Plinius. E perfect adevărat, după cum spune și Möckesch, că Dacii n-au fost exterminați de Romani, că Aurelian n-a retras decât o parte din populație și că Românii sunt urmașii Dacilor romanizați, dar ne-ar fi cu neputință să credem că Dacii erau...Celți!

În vol. I al *Istoriei Limbii Române* (Paris, 1901), marele lingvist român Ovidiu Densusianu prezintă în ansamblul ei problema substratului. Ne vom ocupa altă dată, într-un studiu aparte, de teoriile sale, ele fiind încă acceptate ca atare de mulți dintre cercetătorii contemporani ai limbii române. Reținem totuși ezitățile sale în ceea ce privește problema supraviețuirii Dacilor în Dacia Romana și a existenței sau nu a unor resturi dace în limba română. Densusianu admite că s-au păstrat câteva rămășițe ilire, admite și prezența unor împrumuturi din albaneză (ceea ce e o absurditate) în schimb fie că neagă cu desăvârșire relicvele dace, fie că le admite drept posibile dar de neidentificat sau de nestudiat. Ceea ce surprinde ca disonant la O. Densusianu este faptul că în 1923-26 (în revista “Grai și Suflet”) el atribuie dialectelor iranice, cu care au fost în contact mai întâi

Dacii și apoi Daco-Romanii și Români, cuvinte românești provenind fără îndoială din substrat, ca *bârnă*, *stână* și *țarc*, de asemeni pe alban. *berr* “oaie” (implicit deci și pe *bâră* “oaie”, cunoscut în Moldova, pe *bârcă* și pe *bâr!*), iar pe *pleoapă*, cuvânt tracic după prof. I.I. Russu (Cluj-Napoca) și după cercetările mele, îl derivă din bulg. *pohlupka* “copac”, cu care n-are nimic de-a face formal. Fără îndoială că orice mare om de știință își are slăbiciunile sale, dar să negi existența resturilor dace în limba noastră și în același timp să admiți păstrarea unor resturi iraniene mi se pare prea mult.

Un dialect i.-e. își are “amprentele sale digitale tipice”: caracterele sale fonetice. Prof. Edgar Polomé, din Texas, le-a definit de curând (în “Cambridge Ancient History”) în ceea ce privește limba Dacilor, arătând, de ex., că i.-e. *o (scurt) a trecut la a, în timp ce i.-e. *ă (scurt) s-a menținut ca atare; sonorele simple s-au conservat ca atare, cele aspirate și-au pierdut aspirația și s-au confundat cu ele; i.e. *g^h a devenit g (ca în *strugure*); i.-e. *k și *ĝ (așa zisele “palatale” i.-e.) au trecut la s (satemizare); i.-e. *k și *g (velare) s-au palatalizat înaintea vocalelor frontale. De aceea *beregată* se compară cu lat. *frūmen* și cu v.gr. *phárunx*, *moș* cu lat. *macer*, etc. Resturile dace din limba română prezintă toate caracteristicile de mai sus și desigur și multe altele, care le situează alături de albaneză, de lituaniană (și de celelalte limbi baltice) și de germana comună. Dacă, la fel ca ilira, vechea albaneză și traca, făcea parte din grupul “nordic” al limbilor indo-europene, de care se separase mult mai recent decât o făcuse latina din indo-europeana comună.

MAMA DACILOR

Din vatra umbrelor din vremi
 Infășurată - n pace
 se-ntoarce-o boare de fior,
 lumină spre a-mi face.

Pe frunte, mâna ei mi-a pus
 șoptind ca mai-nainte:
 “Tubește-ți țara și-al ei neam
 și vezi să fii cuminte!”

E rouă, brumă și zefir
 aducător de liniști.
 Dau fuga mâna să-i sărut
 dar ea, dispăre-n miriști.

Când m-am trezit, privighetori
 doineau prin pomii-n floare
 și din văzduhu-nmiresmat
 primii o sărutare.

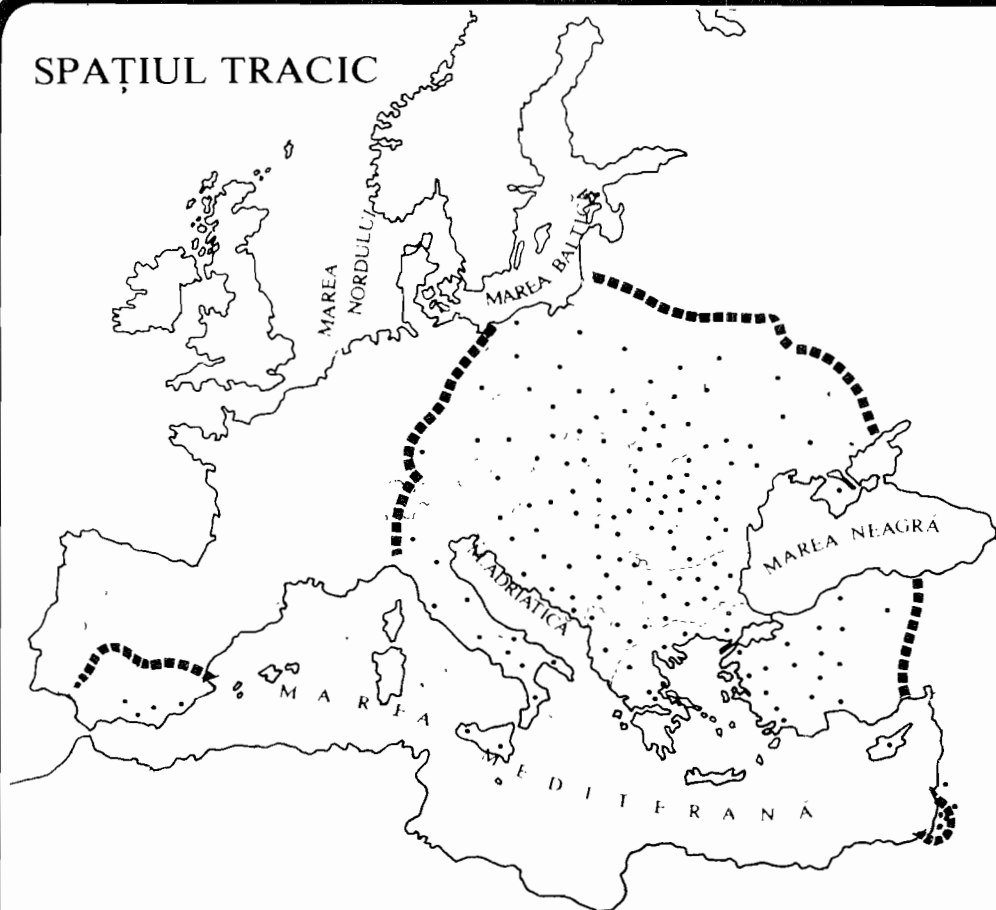
Marieta Sava-Butuc

A apărut cu ocazia celui de-al II-lea Simpozion Internațional de Tracologie organizat de Fundația Europeană Drăgan volumul profesorului bulgar Vladimir Gheorghiev despre limba Etruscilor. Personalitatea marelui savant ca și celelalte lucrări ale sale consacrate aceleiași teme, recomandă de la sine opera aceasta publicului interesat de trecutul limbilor vorbite în Europa. Cartea a ieșit în editura "Nagard" de la Roma (Foro Traiano 1/A).

Prefazione	IV. <i>L'origine degli Etruschi</i>
I. <i>Introduzione</i>	1. Le tre teorie
II. <i>Il problema della lingua</i>	2. La leggenda troiana
1. Il modello morfologico della lingua etrusca	3. <i>Troes</i> da * <i>Troes</i> , <i>Troia</i> da * <i>Trolya</i>
2. Determinazione della funzione dei morfemi	4. <i>Etruria</i> = <i>Troia</i> da * <i>Trolya</i>
3. Traduzione o interpretazione	5. <i>Tyrsenoi</i> da * <i>Trolyanoi</i> «Troiani»
4. La semi-bilingue di Pyrgi	6. La colonizzazione troiana
5. Conclusione	7. Gli dei dardani
III. <i>Etrusco ed Ittito: un confronto degli elementi noti della grammatica etrusca</i>	V. <i>La situazione etnica nell'antica Asia Minore nord-occidentale</i>
1. La grammatica	1. La genealogia di Enea
Fonetica	2. La genealogia di Ettore
Morfologia	3. La situazione etnica
Formazione delle parole	VI. <i>La lingua dell'iscrizione di Lemno</i>
Sintassi	VII. <i>L'origine della mitologia etrusca</i>
Considerazioni finali	VIII. <i>Quadro cronologico della storia del popolo etrusco</i>
2. Il dativo etrusco e la declinazione	
3. Le forme verbali etrusche e i loro corrispondenti ittiti	
4. Corrispondenze lessicali etrusco-ittite	Bibliografia

SPAȚIUL TRACIC

Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor (Herodot)

<i>J.C. Drăgan:</i> Cuvânt introductiv la al doilea Simpozion International de Tracologie	1
<i>Y. Giulea:</i> O manifestare științifică de mare prestigiu	5
<i>V. Vetîșanu:</i> Nicolae Iorga și ideea traco-geto-dacă	8
<i>M. Șaim:</i> Toposul getic din scrierile lui Iulian Apostatul	11
<i>M.M. Rădulescu:</i> Limba Dacilor	13
<i>M. Sava-Butuc:</i> Mama Dacilor	14

NOI TRACII
Redactia: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)